

Gezondheid en welzijn van struisvogels in Nederland

G. de Jonge, onderzoeker pelsdieren- en struisvogelhouderij

In opdracht van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij is onderzoek verricht naar de gezondheid en het welzijn van struisvogels in Nederland. Een onderzoekbegeleidingscommissie, bestaande uit vertegenwoordigers van het Ministerie LNV, de Dierenbescherming, het Struisvogelbedrijfsleven, het Productschap van Pluimvee en Eieren, de Gezondheidsdienst voor Dieren en de Landbouwuniversiteit Wageningen, heeft het onderzoek kritisch begeleid. De onderzoeksresultaten zijn verkregen door literatuurstudie, eigen onderzoek en door het houden van een enquête onder de struisvogelhouders. Dit artikel geeft een overzicht van de (welzijns)knelpunten in de struisvogelhouderij en de vooruitzichten op oplossingen daarvan.

Inleiding

Door de invoering van de Gezondheids- en Welzijnswet voor Dieren (GWWD) moet de overheid een standpunt bepalen over de vraag of de welzijnsproblemen in de struisvogelhouderij het verbieden van de houderij noodzakelijk maken. De overheid moet haar besluit hierover onderbouwen. Daarom heeft het PP "Het Spelderholt" de opdracht gekregen de gezondheids- en welzijnsproblemen te inventariseren.

Na een oriëntatie over de struisvogel in het algemeen (wat is het voor een dier? waar en hoe leven zij?) hebben de onderzoekers zich toegelegd op een diepgaande literatuurstudie en hebben een eigen onderzoek opgestart. Daarnaast is een enquête gehouden onder de huidige struisvogelhouders.

Tijdens het onderzoek is in het kader van welzijn veel aandacht besteed aan de symptomen van zowel chronische als acute stress, met de nadruk op de indicatoren van chronische stress.

Ook huisvesting en management kregen de aandacht.

De aangewezen dodingsmethode is elektro-

cutie. De recente literatuur daarover is eenstemmig.

Chronische stress

Het symptoom stereotiep gedrag wordt vrijwel niet getoond, noch door kuikens noch door volwassen dieren. Naar elkaar pikken, meestal veren pikken, is een structureel kenmerk van de houderij. Slechts een deel van de dieren pikt veel. De mogelijkheid tot grazen vermindert dit gedrag. Pootproblemen zijn ook structureel, maar doorgaans terug te voeren op tekortkomingen in het management gedurende de vroege jeugd.

Symptomen van apathie en depressie ontbreken; struisvogels zijn actief, oplettend, nieuwsgierig en prikkelgevoelig. Ze besteden een groot deel van hun tijd aan grazen, lopen, staan en zitten, zowel in de natuur als op de bedrijven. Hanen zijn oplettender en actiever dan hennen. Bij koud weer wordt vaker gerust. De activiteit van volwassen dieren neemt af met toename van de groepsgrootte. Orgaanbeschadigingen zijn eveneens schaars.

Reproductieproblemen

Deze problemen doen zich voor in de vorm van onbevuchte eieren, niet uitkomen van bevruchte eieren en uitval van jongen. Op bedrijven in alle landen, inclusief Nederland, is circa 25% van de eieren onbevucht. Er is een aanzienlijke variatie van bedrijf tot bedrijf, en ook de individuele variatie (van de hennen) is groot. Een veelgenoemde oorzaak van te veel onbevuchte eieren is het tekort aan hanen.

Het aantal niet uitgekomen bevruchte eieren varieert sterk van land tot land, en van bedrijf tot bedrijf. Het Nederlandse uitkomstpercentage van ongeveer 90% is, vergeleken met andere landen (inclusief de landen in Afrika), vrij hoog.

De uitval van kuikens op professionele Nederlandse broederijen is circa 30%. Dit percentage lijkt hoog, maar is beduidend lager dan de 40 tot 60% op Afrikaanse bedrijven.

Broed en opfokproblemen

De literatuur is eenstemmig over de eisen aan de omgeving voor kuikens: droge warme lucht en de mogelijkheid tot lopen. Het is mogelijk om in Nederland hieraan te voldoen. Struisvogelkuikens vragen echter hoge investeringen en een juiste verzorging. Daarom wordt het broeden en opfokken in Nederland in toenemende mate overgelaten aan gespecialiseerde broederijen. Deze ontwikkeling komt het welzijn van de dieren en de bedrijfsresultaten waarschijnlijk ten goede.

Ziekten

Ziektegevoeligheid is een probleem van jonge kuikens; de belangrijkste doodsoorzaak is enteritis. De diverse auteurs melden eenstemmig dat volwassen vogels niet opvallend ziektegevoelig zijn.

Angst- en pijnuitingen zijn in het dagelijkse

leven van de struisvogel zeldzaam. Ingrepen als bedoeld in de Gezondheids en Welzijnswet zijn overbodig.

Over vitaliteit van Nederlandse volgroeide vogels is weinig te zeggen.

Conclusie: Chronische stress lijkt zich in de Nederlandse struisvogelhouderij niet structureel voor te doen.

Acute stress

Hoewel chronische stress onder struisvogels zich niet structureel voordoet, zijn er wel aanwijzingen dat de dieren gevoelig zijn voor acute stress.

Struisvogelhanen kunnen agressief zijn, maar dit leidt niet tot slachtoffers onder de dieren. De literatuur meldt diverse managementsmaatregelen om de agressie en de gevolgen ervan te beperken.

Transport en stress

Het vangen en in transportkooien plaatsen is goed uitvoerbaar. Transport over grote afstanden leidt niet tot ziekte of uitval van betekenis. Het transport wekt echter onvermijdelijk stress op. Hoewel intensief gezocht wordt naar middelen om het transport te verbeteren, is niet te verwachten dat men daarmee stress geheel kan voorkomen.

Verplaatsen binnen het bedrijf dient volgens diverse bronnen omzichtig te gebeuren, omdat de dieren in een onbekende omgeving stressverschijnselen vertonen.

Huisvesting

Halfwas en volgroeide struisvogels zijn goed bestand tegen het Nederlandse klimaat, maar men moet voorkomen dat de dieren langdurig nat zijn. Kuikens hebben de eerste drie tot vier weken zoveel warmte en droge

lucht nodig, dat ze in Nederland niet naar buiten mogen.

De huisvesting voor dieren ouder dan enkele weken dient te bestaan uit een schuilhok met uitloop, waarvan ze bij goed weer gebruik kunnen maken. Over de minimale afmeting van het hok en de uitloop geven literatuur noch ervaring uitsluitsel. Het is wel bekend dat veel Nederlandse struisvogels krapper worden gehuisvest dan de Raad van Europa heeft voorgesteld.

Groeps grootte

De maximaal toelaatbare groeps grootte is een discussiepunt. In de natuur leven groepen van honderden kuikens; de Raad van Europa vindt veertig kuikens het maximaal toelaatbare aantal. Op veel Nederlandse struisvogelhouderijen leven de kuikens echter in grotere groepen.

Over de groeps grootte van volwassen die-

ren doet de Raad geen uitspraak. In de natuur is in het broedseizoen territoriumvorming van paren of hanen met hoogstens vijf hennen gebruikelijk. Nadelen van grote groepen zijn volgens de literatuur een geringere reproductie, meer veren pikken en meer agressie. Aan het toenemen van de groeps-grootte kleven nogal wat nadelen:

- Het management van de dieren verloopt moeizamer;
- Tragere herkenning van zieke dieren;
- Minder individuele aandacht;
- Het vinden en verzamelen van eieren vergt veel meer tijd;
- Het is onmogelijk vast te stellen van welk dier de eieren zijn, zodat beoordeling van vruchtbaarheid en vooruitgang door selectie achterwege blijft.

Daartegenover staan ook enkele voordelen:

- Meer ruimte voor de individuele dieren;
- Minder investeringskosten;
- Minder landschapsontsiering.

Management

Voor de discussie over eventuele regelgeving over de huisvesting wordt benadrukt dat het welzijn van de dieren in hoge mate wordt bepaald door managementfactoren. Het betekent ook dat oppervlaktenormen, ongeacht de inhoud, geen garantie bieden voor een acceptabel welzijnsniveau. In elk onderdeel van de bedrijfsvoering is de hygiëne belangrijk. Aandacht voor het individuele dier en tijdige behandeling van zieke dieren beperkt de uitval van kuikens. Kuikens moeten in beweging gehouden worden, niet te veel eten en geen scherpe voorwerpen opnemen, maar wel grit. Het is niet voldoende om de dieren een schuilhut te geven, maar de houder moet de dieren leren er gebruik van te maken. Het zal af en toe nodig zijn de dieren bij voor hen ongunstig weer (regen)

de schuilhut binnen te jagen. De wijze van omgang met de dieren beïnvloedt het latere agressieniveau. Abrupt omweiden van de dieren kan tot stress leiden.

Toekomstperspectieven

Het aantal struisvogels in Nederland neemt toe, vooral door bedrijfsuitbreiding.

Het proces van professionalisering is volop in gang. Een voorbeeld is het meer en meer uitbesteden van het broeden en de opfok aan een klein aantal gespecialiseerde bedrijven.

Andere ontwikkelingen zijn het ontwerpen en introduceren van transpot-tboxen en het specialiseren van struisvogelslachterijen. Het PPE werkt aan een registratiemethode van de dieren. Daarna is een goede ziekte-registratie mogelijk.

Diverse struisvogelhouders denken aan bedrijfsuitbreiding en een aantal grote ondernemingen hebben grote plannen.

Voor meer informatie verwijzen wij u naar PP-uitgave no. 58, verkrijgbaar bij het Praktijkonderzoek Pluimveehouderij "Het Spelderholt". □